

انتشارات حوزه هنری مرکز موسیقی حوزه هنری	
	رساله آهنگ سازی
	محسن الهامیان طراح جلد: علیرضا پورمحمدی
چاپ: صحافی ولیتوگرافی، واژه پردازان اندیشه چاپ اول: ۱۳۹۱ شمارگان: ۲۵۰۰ نسخه شابک: ۹۷۹-۶۰۰-۱۷۵-۳۹۹-۵ قیمت: ۱۴۵۰۰ تومان	
نفل و چاپ پوشه‌ها با هر گونه برداشت به هر شکل، بدون به اندازه رسم از مرکز موسیقی حوزه هنری است	
سرشناسه: الهامیان، محسن، ۱۳۳۷ - عنوان و نام پدیدآور: رساله آهنگ سازی / محسن الهامیان: (برای انتشار موسیقی حوزه هنری، مشخصات نشر: تهران: شرکت انتشارات سوره مهر، ۱۳۹۰، مشخصات ظاهری: ۳۹۲ ص، شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۷۵-۳۹۹-۵، وضعیت فهرست نویسی: فیا، موضوع: آهنگ سازی -- آموزش، موضوع: موسیقی -- آموزش، موضوع: آکوردها -- پارتیسیون، شناسه افزوده: سازمان تبلیغات اسلامی، حوزه هنری، مرکز موسیقی، شناسه افزوده: شرکت انتشارات سوره مهر، رده بندی کنگره: ۱۳۹۰ / الف / م۴۰ / م۴۰، رده بندی دیویی: ۷۸۱ / ۳، شماره کتابشناسی ملی: ۳۶۱۴۶۸۹	
بشقار: تهران: خیابان حافظ، چاپخانه رساله، ۲۳ صندوق پستی: ۱۱۴۴ - ۱۵۸۱۵، تلفن: ۶۶۴۷۷۰۰۱، تلفن مرکز پخش: (پس خط) ۶۶۴۶۰۹۹۳، فکس: ۶۶۴۶۹۹۵۱، w w w . i r i c a p . c o m	

یادداشت مولف

با سپاس از الطاف خداوند که عنايت فرمود تا رساله‌ای بر آهنگ‌سازی بنویسم و به همه دانشجویان و علاقمندان آن تقدیم کنم. امیدوارم انشالله پس از نگارش این رساله بتوانم و کلاس‌های آهنگ‌سازی در کشور ایران سامان پذیرد. زیرا آنچه تا کنون در این کلاس‌ها گذشته و می‌گذرد این بوده که استاد به شاگرد بگوید: "برو یک چیزی بنویس و بیا." بدون آنکه از شاگرد پرسد اصلاً هارمونی بلد هستی؟ فرم خوانده‌ای؟ کترپوان نوشته‌ای؟ اجزاء جمله موسیقی می‌دانی چیست؟ ... و شاگرد بی‌خبر از این مطالب معلوم است چه چیزی می‌نویسد (زیرا مطمئنم که هیچ‌یک از این مطالب را هرگز به صورتی پایه‌ای و کاربردی به دانشجویان آموزش نداده‌اند. شیوه آموزش ما برای دروس تئوریک موسیقی همیشه همین گونه بوده و خود در هنگام تحصیل تجربه آن را دارم).

آن شاگردی که به این صورت مأمور نوشتن قطعه‌ای شده اگر راغب باشد، اثر کمتر شناخته‌شده از آهنگ‌سازی را رونویسی می‌کند و به عنوان انجام تکلیف نزد استاد می‌برد و استاد نیز شروع می‌کند به ایراد گرفتن از باخ و موزار و بتهوون و برامس. زیرا نه این شاگرد و نه آن استاد هیچ یک طراحی موسیقی بلد نیستند. اگر استاد بلد بود نخست طراحی موسیقی را به شاگرد یاد می‌داد نه اینکه سفارش نوشتن قطعه را بدهد. و آخر سر هم دانشجو باید به هم دوختن تکه‌پاره‌هایی از این قطعه و آن قطعه یا نوشتن قطعه‌ای بی‌سر و ته به اسم «مدرن» پایان نام‌اش را از سر باز کرده و به خیل آهنگسازان بی‌اثر و بی‌کار می‌پیوندد.

دانشجویان باید بدانند که گذشتن از موانع موسیقی مشکل‌تر از بالا رفتن از کوه پارساداس است. به ویژه پس از ظهور این همه نواها در طول تاریخ موسیقی. متأسفانه سرحد دانش موسیقی را تا جایی می‌دانیم که خودمان بلد هستیم و کمی هم که سن بالا می‌رود، بدون چون و چرا استاد می‌شویم. همین مطالب باعث شده تا موسیقی کشور ما در عرصه داخلی و خارجی پیشرفت نکند. استادان واقعاً لایق و داناتی کشورمان از تعداد انگشتان یک دست هم کمتر باشند.

با توجه به مطالب بالا، سعی کرده‌ام این کتاب را با بیانی ساده و روان بنویسم (معنی‌اش این نیست که این کتاب خودآموز است) و به طرح مطالب پایه‌ای پردازم که برای نوشتن یک قطعه مورد نیاز است. در این کتاب فرض بر این است که دانشجو هارمونی و فرم موسیقی را به خوبی می‌داند. بنابراین، به این مطالب پرداخته‌ام (هر چند از درس هارمونی، نت‌های بیگانه به آکورد و از درس فرم، مبانی اولیه اجزاء جمله و قواعد حاکم بر خط ملودی ذکر شده است). در این کتاب به قطعاتی در فرم سه‌تایی پرداخته‌ام که در شکل تکرار و سکونس نوشته می‌شوند و قطعاتی که بر اساس گسترش و تقلید نوشته می‌شوند مورد توجه نیستند. از آنجا که این جلد از کتاب محدود است، انشالله اگر عنايت خدا بر آن بود تا جلد دومی بنویسم به این مباحث از کمپوزیسیون در آنجا خواهیم پرداخت.

لازم است یادآوری کنم قطعاتی را که آهنگساز آن معرفی نشده یا توضیحی درباره آن داده نشده خودم برای این کتاب نوشته‌ام تا شیوه‌های طراحی قطعه را بیاموزانم. بنابراین، این قطعات شکل خشک آموزشی دارند و نمی‌توانند یش از چند میزان ادامه یابند، زیرا حجم مطالب کتاب اجازه قطعه‌ای بلندتر را نمی‌دهد. هر چند در فصل‌های هفتم، نهم و دهم که درباره آموزش نوشتن قطعه‌ای کامل است، چند قطعه که قبلاً طراحی شده‌اند شکل کاملی به خود می‌گیرند. برای آشنایی دانشجویان با قریحه و نبوغ یک استاد و شیوه‌های او برای دمیدن روح موسیقی به طرح‌های اولیه، ده نکتورن از شوپن آنالیز شده است. بخش دوم کتاب به موسیقی مدال می‌پردازد و به موسیقی ایرانی در قالب هارمونی و فرم نگاه می‌کند. فکر می‌کنم اولین بار است که به شکل مکتوبی از این دیدگاه به موسیقی ایرانی نگاه می‌شود. از آنجا که آثار چاپ شده استادان موسیقی در این زمینه در اختیارم نبود برای ارائه نمونه، قطعاتی برای این فصل نوشتم یا از قطعاتی که قبلاً نوشته بودم استفاده کردم.

گفتنی است نمونه موسیقی‌ها روی CD همراه کتاب ارائه شده تا درس‌ها آموزنده‌تر باشد. یادآوری این نکته ضروری است که ضبط آکوستیک این قطعات ممکن نبود، به همین دلیل از اجرای نرم‌افزاری استفاده شده که مسلماً از نظر کیفیت صدایی و اجرایی (محدود شدن به ضربه‌های مترونوم) دل‌پسند نیست و مزید بر خشکی موسیقی‌های نوشته شده است. یادآوری می‌شود که هر نمونه‌ای که به روی CD منتقل شده، با شماره تراک در پایین تصویر مشخص شده است. با همه نواقص، امیدوارم این کتاب بتواند در روند آموزش آهنگسازی و شکل علمی یافتن موسیقی در کشور ما مؤثر باشد.

منابع برای نوشتن این رساله عبارتند از:

۱. رساله هارمونی تودور دوبوا ترجمه محسن الهامیان، چاپ دوم، نشر گشایش
 ۲. نیروهای شکل‌پذیر در موسیقی نوشته ارنست توخ ترجمه محسن الهامیان، نشر گشایش
 ۳. مبانی فرم و فرم‌های موسیقی نوشته رالف توروک ترجمه محسن الهامیان، نشر گشایش
- در پایان فرصت را مغتنم می‌شمارم و تشکر قلبی خود را از عزیزان همکار در نشر مهر و نیز جناب آقای مهدوی، مدیر بخش موسیقی حوزه هنری که با چاپ این کتاب موافقت فرمودند، ابراز می‌دارم.

محسن الهامیان

برای ارائه نظرات، انتقادات و پیشنهادات خود با ایمیل، info@mohsen-elhamian.info مکاتبه فرمایید.

فهرست مطالب

بخش اول: موسیقی تونال

فصل اول: نت‌های یگانه با آکورد

۱۳	نت باجه
۲۰	نت پاساز
۲۳	نت برودری
۲۵	نت عجله (آنتی‌سی‌پاسون)
۲۵	آپازیاتور
۲۹	نت اشابه

فصل دوم: اجزاء ملودی

۳۱	ریتم
۳۶	ملودی
۳۶	الف) طرح کلی
۳۸	۱. محور دومینانت - تونیک
۳۸	۲. طرح آکورد سه‌صدایی
۳۹	۳. حل‌نت‌های دارای کشش
۴۰	ب) سازمان فاصله‌ای
۴۰	پ) سکونس
۴۲	ت) سکونس تونال و رنال
۴۶	ث) فرم ملودیک
۴۶	موتیف
۴۶	جمله
۴۶	کادانس
۴۹	کادانس حذفی
۴۹	ترکیب جمله‌ها
۵۶	انواع پررود
۵۹	پررود مضاعف
۵۹	پررود مودولاسیون‌کننده
۶۱	گسترش جمله

فصل سوم: نوشتن جمله ملودیک

طراحی نوشتن قسمت اول قطعه (A) ۶۹

فصل چهارم: قواعد حاکم بر خط ملودی

- خط موجی ۹۱
تغییر جهت خط ملودی ۹۷
بهش در خط ملودی ۹۸
ملودی مذکر و مؤنث ۱۰۱
اتحادادن به خط ملودی ۱۰۴
کشیدن و رهاشدن (فرم دراماتیک) ۱۰۵

فصل پنجم: نوشتن خط باس

- نوشتن باسی با آکوردهای سه صدایی ۱۱۸
وصل آکوردهایی که در ردیف اول قرار می گیرند ۱۱۹
وصل آکوردهایی که در ردیف دوم قرار می گیرند ۱۱۹
وصل آکوردهایی که در ردیف سوم قرار می گیرند ۱۲۰
کادانس ۱۲۲
کلیشه کادانس ۱۲۴
نوشتن عملی خط باس ۱۲۷

فصل ششم: آشنایی با قسمت دوم قطعه (B)

- مودولاسیون ۱۳۱
مودولاسیون به توانایتهای دور ۱۳۲
مودولاسیون با استفاده از رابطه سوم کروماتیک ۱۳۴
مودولاسیون از طریق کادانس شکسته ۱۴۰
مودولاسیون از طریق آنارمونیک ۱۴۷
مودولاسیون از طریق سیکس ناپولین ۱۵۱
مودولاسیون با حل استثنایی آکورد هفتم و نهم دومینانت ۱۵۵
مودولاسیون با استفاده از درجه دوم مُد مینور ۱۶۱
راهنمایی تعادل سونوریه در نوشتن یک کوارت زهی ۱۶۵
مودولاسیون از طریق آنارمونیک گیری آکورد آلتره ۱۶۹

فصل هفتم: نوشتن قسمت دوم قطعه (B)

۱۷۵	وارد کردن قسمت جدید
۱۷۶	کامل کردن قطعه اول
۱۸۱	کامل کردن قطعه دوم
۱۸۷	کامل کردن قطعه سوم
۱۹۲	کامل کردن قطعه چهارم
۲۰۳	طراحی خط سیر هارمونی

فصل هشتم: آنالیز ده تکورن از شوپن

۲۱۵	تکورن ۱ آپوس ۹ نمره ۱
۲۲۶	تکورن ۲ آپوس ۹ نمره ۲
۲۳۲	تکورن ۳ آپوس ۹ نمره ۳
۲۴۴	تکورن ۴ آپوس ۱۵ نمره ۱
۲۵۵	تکورن ۵ آپوس ۱۵ نمره ۲
۲۶۳	تکورن ۶ آپوس ۱۵ نمره ۳
۲۷۴	تکورن ۷ آپوس ۲۷ نمره ۱
۲۸۳	تکورن ۸ آپوس ۲۷ نمره ۲
۲۹۲	تکورن ۹ آپوس ۳۲ نمره ۱
۲۹۹	تکورن ۱۰ آپوس ۳۲ نمره ۲

قسمت دوم: موسیقی مُدال

فصل نهم: مدهای یونان باستان

۳۰۷	آشنایی با مدها
۳۰۹	فونکسیون و هارمونی گزاری مدها
۳۱۰	وصل‌هایی که در ردیف اول قرار می‌گیرند
۳۱۱	وصل‌هایی که در ردیف دوم قرار می‌گیرند
۳۱۱	وصل‌هایی که در ردیف سوم قرار می‌گیرند
۳۱۲	گادانس در موسیقی مُدال
۳۱۲	مُد یونین
۳۱۳	مُد دورین
۳۱۵	مُد فریژین
۳۱۶	مُد لیدین
۳۲۰	مُد میکسولیدین
۳۲۷	مُد اولین

- ۳۲۸..... مودولاسیون در موسیقی مُدال
- ۳۳۰..... آکوردهای نامطبوع در موسیقی مُدال

فصل دهم: موسیقی ایرانی

- ۳۳۷..... شور
- ۳۴۲..... چهارگاه
- ۳۵۵..... اصفهان
- ۳۷۶..... همایون
- ۳۸۷..... ماهور

www.ketab.ir